

Integratiemodel tegen armoedeval

De armoedeval is één van de hardnekkigste problemen van ons sociale bestel. Zij wordt veroorzaakt doordat werkenden en uitkeringsgerechtigden in financieel gekoppelde, maar overigens strikt gescheiden sociale categorieën zijn ondergebracht. Voor het oplossen van de problemen is vereist dat de categorieën onder één en hetzelfde stelsel vallen. Met het Integratiemodel (IM) kan dit logisch en zonder frictie, zegt Gerrit Bosch.

In de huidige praktijk van armoedebestrijding worden bijstandsuitkeringen per individueel geval opgetuigd met allerlei aanvullende correcties. Deze "aangeklede" uitkering vormt het uitgangspunt van het IM en maakt er deel van uit. Het model bevat verder een continu scala aan Melkerachtige en laagbetaalde banen uit de vrije sector met een toeslag op het loon. Het leidende beginsel is dat bij toenemend loon de toeslag geleidelijk afneemt maar zó dat het totale inkomen van loon plus toeslag blijft stijgen. Om aansluiting bij de vrije sector te bereiken wordt het door de werkgever te betalen loon steeds door onderhandelingen bepaald zodat het een afspiegeling vormt van de marktwaarde van deze arbeid. Anderzijds wordt voor een vloeiende overgang naar de uitkeringen de toeslag afgeleid uit de uitkering zelf. Voor zeer lage lonen ("vrijwilligerswerk") is de toeslag nog (vrijwel) gelijk aan de uitkering.

Juiste arbeidsprikkel

Werken moet verschil maken; om de juiste arbeidsprikkel in te bouwen dient het totale inkomen vanuit de uitkering toe te nemen met een vast percentage (zeg 20%) van het verdiende loon. Om dat te bereiken moet de toeslag gelijk zijn aan de uitkering, *vermindert met 80% van het loon*. Het komt er dus op neer dat de werknemer voor 20% voor zichzelf werkt maar met de overige 80% de uitkering/toeslag geleidelijk afbouwt. Bij een loon op 125% van de uitkering is de toeslag dan geheel afgebouwd en staat men weer op eigen benen. Alleen het fulltime of parttime verdiende maandloon telt. Maar zolang sprake is van een toeslag, moet men ook naar vermogen een bijdrage leveren. Wie geen recht heeft op een uitkering, krijgt dus ook nooit een toeslag. De werkgever betaalt steeds gewoon de afgesproken marktwaarde van de arbeid en heeft verder niets met de regeling van doen.

Ook reguliere CAO-arbeid valt onder het model; de toeslag wordt dan bepaald door de hoogte van de (aangeklede) uitkering *die men zou krijgen in geval van werkloosheid*; immers het alternatief voor werken. Ten opzichte van deze "virtuele" uitkering moet men er dan weer met 20% van het loon op vooruitgaan. Door de koppeling is de uitkering voor samenwonenden gelijk aan het minimumloon; op dit niveau bedraagt de toeslag voor kostwinners dus nog 20%.

Marktwaarde

In tegenstelling tot het loon wordt de uitkering bepaald door de

door Gerrit Bosch

sociale positie van betrokkene. Zo bedraagt de uitkering aan alleenstaanden doorgaans meer dan de helft van die aan samenwonenden. Omdat uitker-

ringen aan samenwonenden niet geïndividualiseerd zijn maar *aan het paar* worden toegekend, is hun *gezamenlijk* inkomen bepalend voor de *gezamenlijke* toeslag. Als het gezamenlijk inkomen van tweeverdieners boven de 125% van hun (virtuele) uitkering ligt, bestaat dus geen recht meer op een toeslag. En zolang er sprake is van een toeslag, zijn beide partners sollicitatieplichtig.

In tegenstelling tot Melkert-banen is het streven bij deze *toeslagbanen* steeds de marktwaarde van de arbeid. Deze zou zelfs in *additionele* collectieve arbeidsovereenkomsten vastgelegd kunnen worden voor de lonen onder het huidige minimum. Door strikt vast te houden aan deze marktwaarde, hoeft niet gevreesd te worden voor "verdringing" van reguliere arbeid.

De werknemersbonden zijn krachtig genoeg om de reguliere CAO's overeind te houden als er additionele arbeid onder het minimumloon bij komt; tenslotte zijn ook de CAO-lonen boven het minimum stabiel, ook al worden die niet direct door de minimumloonwet beschermd. (Zelfs bij Melkert-banen, waar helemaal geen sprake is van marktwaarde en loononderhandelingen, bleek verdringing al te verwaarlozen.) *Vóór* het verstrekken van een toeslag controleert de uitkeringsinstantie (CWI) of het loon niet onder, en de toeslag dus niet boven de norm komt. Verder heeft ook de werknemer zelf belang bij het maximaal bereikbare loon, en zal hij zich niet zomaar laten afschepen.

Enige extra kostenpost

Voor het regelen van de toeslagen is geen nieuwe organisatie nodig; de uitkeringsinstantie keert ook de toeslagen uit. Het optuigen van de kale uitkeringen naar de aangeklede uitkering kost niets extra's omdat deze gelden nu ook al uitgegeven worden; ook de minimumloners/kostwinners vallen onder de armoedebestrijding. De enige extra kostenpost vormen dus de toeslagen. Wanneer iemand vanuit een uitkerings situatie een toeslag krijgt is er sprake van een besparing; de uitkering wordt dan immers vervangen door de lagere toeslag. Omdat tweeverdieners (en ook alleenstaande minimumloners) meestal ruim boven de 125%-grens van hun virtuele uitkering zitten, is het aantal gegadigden beperkt. Alleen de toeslagen aan minimumloners/kostwinners in het loontraject van 100% tot 125% van hun uitkering vormen een extra kostenpost. Volgens gegevens van het CBS (Sociaal economische maandstatistiek 1997/06 en 1999/06) zouden deze kosten (voor ongeveer 70.000 gegadigden) op circa 80 miljoen euro per

jaar uit komen. Dat is dus de prijs voor het oplossen van de armoedeval en voor het verkrijgen van rechtvaardiger inkomens voor minimumloners vergeleken met het alternatief van de uitkering.

Het programma

Tenslotte is het interessant na te gaan hoe het IM zich verhoudt tot het D66-verkiezingsprogramma. Het gaat daarbij om de punten 32 t/m 44. In algemene zin spoort het model heel goed met de intenties van het programma. Het verkiezingsprogramma geeft echter niet aan hoe je die intenties dan feitelijk moet realiseren. Het IM blijkt er een goede invulling aan te geven.

Met het via onderhandelingen te bereiken loon volgens het IM is er altijd een bedrag te vinden waar beide partijen mee kunnen leven. Terugval van inkomen (punt 34) hoeft niet meer verzekerd te worden. 'Gemeenten en uitvoeringsinstanties moeten een financieel belang hebben bij een succesvolle begeleiding naar werk' en 'de bijstand moet voor tenminste 50% voor rekening van de gemeente komen' (punt 35). Met het IM beschikken gemeenten over de mogelijkheid om bijstandsgelden creatief in te zetten en het CWI aan te spreken op het resultaat. 'Gesubsidieerde banen in onderwijs en zorg' (punt 36) kunnen met de toeslagbanen van het IM soepel ingezet worden, omdat de vaak onneembare loondrempel is ver-

vallen. De nadelen van de 'Melkert-banen' doen zich hier niet voor. 'Vrijwilligerswerk' (punt 37) past op een logische manier in het model, zodat het hiermee uit het verdomhoekje gehaald wordt. Met een belastingkorting (punt 38) voor minimumloners gaat het netto minimumloon omhoog. Bij in stand houden van de netto-netto koppeling gaan de uitkeringen mee en blijft de armoedeval bestaan. De armoedeval is alleen op te lossen met een *specifieke toeslag op arbeid*, zoals het IM voorstelt. Overigens wordt ook de IM-toeslag 'kleiner als het inkomen stijgt', zoals het verkiezingsprogramma stelt. Door het hand over hand toenemen van het tweeverdienen is de 'koppeling' (punt 44) tot een heilige koe geworden. Ze heeft dan ook tot een officieel programma voor armoedebestrijding geleid. Dit had ons toch aan het denken moeten zetten! ♦